

Ekomuzeji u Hrvatskoj

Tomašković, Alan

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:805203>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-10-03**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
Ak. god. 2021./2022.

Alan Tomašković

Ekomuzeji u Hrvatskoj: od teorije do prakse

Završni rad

Mentor: dr.sc. Željka Miklošević

Zagreb, rujan 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Porijeklo ekomuzeja.....	3
2.1. Nova muzeologija	3
2.2. Preteče ekomuzeja	5
3. Razvoj ekomuzeja.....	8
3.1. Prvi ekomuzej	8
3.2. Definicija ekomuzeja	12
3.3. Karakteristike ekomuzeja.....	19
4. Ekomuzeji u Hrvatskoj	21
4.1. Ekomuzej Batana	21
4.2. Ekomuzej Bistra.....	23
4.3. Ekomuzej Lepoglava	24
4.4. Ekomuzej Mura.....	25
4.5. Ekomuzej Vlački puti.....	26
4.6. Istriani de Dignan – Ekomuzej.....	27
5. Zaključak.....	29
Literatura.....	31

1. Uvod

Od svojih početaka pa sve do danas muzeji su prolazili kroz raznolike promjene. Vrijeme i period u kojem su se nalazili uvelike su utjecali na njihovu funkciju i poziciju unutar određenoga društva te na način na koji će biti predstavljeni tome istome društvu. Kako su se mijenjala shvaćanja muzeja, tako su se mijenjala i shvaćanja muzeologije, znanstvene discipline koja te iste muzeje proučava. Od prve upotrebe riječi muzeologija 1869. godine do danas nisu prošla ni puna dva stoljeća, no upravo u tim potonjim, proteklim stoljećima naše društvo, tj. naša civilizacija prošla je kroz iznimno značajan, ubrzan i intenzivan period promjena koji je oblikovao, uredio i odredio kako našu današnju stvarnost, u tom pogledu naše živote i naša razmišljanja, tako i sam pogled, odnosno percepciju na tu istu stvarnost te vrijednosti i značenje prijašnjih vremena.¹ Drugačije rečeno, promjene i neprestana previranja unutar muzeologije događala su se od njenoga samog početka.

Najznačajniji trenutci ili, bolje rečeno, najznačajnije prekretnice koje su se dogodile u povijesti muzeja i muzeologije možemo nazvati i prepoznati kao muzejske (muzeološke) revolucije. Termin revolucija ovdje se koristi, kako navodi Peter van Mensch, kako bi se naglasile radikalne promjene koje su se zbile u veoma kratkom periodu vremena te je od tih revolucija moguće izdvojiti njih dvije: prva, koja se zbila između 1880. i 1920. godine te druga, koja se dogodila između 1960. i 1980. godine.² „Prvu muzejsku revoluciju“, poznatu još i kao pokret modernizacije muzeja, obilježava spoznaja da su sve vrste muzeja pogođene, tj. da dijele iste praktične probleme, uvedeni su novi koncepti sa snažnom edukativnom orijentacijom unutar muzejskoga rada te se muzeologija postupno etablira kao disciplina sa zasebnim identitetom. „Drugom muzejsku revoluciju“ obilježava želja za razvojem muzeja s naglašenom društvenom ulogom. U ovoj, drugoj revoluciji, pojavljuje se potpuno nova retorika muzeologije, koju se počinje oslovljava kao *nova muzeologija*.³ Ta nova retorika svojom je pojavom natjerala muzeologe da promijene svoje poglede na svrhu i cilj muzeja, da u nekim slučajevima odbace, a u nekim slučajevima barem da preispituju zastarjele moduse dotadašnjeg djelovanja te da se

¹ Babić, D. (2009). „O muzeologiji, novoj muzeologiji i znanosti o baštini“, u: *Ivi Maroeviću: baštinici u spomen*, Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, str. 44

² Mensch, P.v. (1995). „Magpies on Mount Helicon?“, u: *ICOFOM Study Series*, n° 25, str. 135

³ Ibid.

okrenu rješavanju trenutnih problema muzeja. Uz to, u želji da se pokaže i naglasi kako se nova retorika muzeologije razlikuje od one „tradicionalnih“ muzeja te u želji da se pokušaju definirati njena obilježja, aktivisti *nove muzeologije* smislili su novi tip muzeja koji bi mogao bolje predstavljati njihove ideje i ideale te su mu nadjenuli ime – *ekomuzej*.⁴

U ovome radu bazirat ćemo se upravo na tom novom tipu muzeja, tj. na ekomuzeju. Prikazat ćemo njegovu povijest i razvitak, filozofiju koja stoji iza njegovoga osnutka i što ga čini posebnim, odnosno, što ga čini drugačijim od tradicionalnoga muzeja. Na kraju ovoga rada posvetit ćemo se specifičnim primjerima ekomuzeja u Hrvatskoj te ćemo ih predstaviti i vidjeti kako njihovo poslanje, misija i ciljevi (sva dotad proanalizirana teorija) djeluju u praksi, kako bi utvrdili odgovaraju li suvremenim definicijama ekomuzeja.

⁴ Filipe, M.d.G. i Varine, H.d. (2013). „Kakva je budućnost ekomuzeja?“, u: *Informatica museologica*, 44(1-4), str. 6

2. Porijeklo ekomuzeja

2.1. Nova muzeologija

Na prvi pogled može se činiti kako je sama praksa ekomuzeja prethodila osmišljavanju njegove teorijske pozadine, s obzirom da su preteče ekomuzeja, koje ćemo spomenuti i navesti u kasnijim poglavljima, već bile etablirane te je i prvi ekomuzej započeo sa svojim radom nešto prije definiranja samog koncepta (1971.g.). No, kada pričamo o ekomuzejima nije jednostavno razdvojiti razvoj teorije i prakse, budući da su ekomuzeji uspjeli uskladiti ta dva procesa te su se oni zbivali istovremeno.⁵ Već šezdesetih godina prošloga stoljeća počeli su se javljati zahtjevi za novim i „svježim“ pogledom na ciljeve, poslanje i samu svrhu muzeja i muzejske zajednice. Kako smo naveli u uvodu, u razdoblju od šezdesetih do osamdesetih godina prošloga stoljeća odvijala se „druga muzejska revolucija“. Naglasak revolucije, odnosno novog pokreta bila je želja da se muzeji pretvore, tj. počnu razvijati u društvene institucije s političkim angažmanom te uključenošću u razvoj vlastite zajednice.⁶ Ovakva nova struja razmišljanja i novi zahtjevi od samih muzeja počeli su imati odjeka i u široj muzejskoj javnosti. Muzeji kao čuvari prošlosti nisu više mogli ostati ravnodušni i nepomični prema novim kulturnim i društvenim tendencijama te ni oni sami više nisu mogli ostati u prošlosti. Muzeji su prolazili kroz svojevrsnu „kriзу identiteta“ koju su osobito podcrtavale razne refleksije na tadašnje stanje u kojem su se muzeji nalazili. Institucionalizirani muzeji su se smatrali nepotrebnima, opasnim, sredstvima za akulturaciju, grobljima, mjestima za transmisiju kulturnog imperijalizma državnog aparata.⁷

Ovakav negativni kriticism uvelike je pridonio da se ponovno razmisli o svrsi muzeja u njihovoj, no i široj zajednici. Tako, na ICOM-ovoj konferenciji u Münchenu koja se održala 1968. godine usvojena je rezolucija (to je bila i prva oko koje se na toj konferenciji i složilo) koja napominje kako muzeje treba prihvatiti kao značajne institucije u službi razvoja na temelju doprinosa koje mogu učiniti u kulturnom, društvenom i ekonomskom životu.⁸ Tim činom rasvijetlilo se na sveukupno nezadovoljstvo muzejske zajednice koja je, dobrim dijelom, bila „elitistička i statična“ u svijetu koji se sve brže i brže mijenjao. Tri godine kasnije, 1971. godine,

⁵ Babić, D. (2009). „O muzeologiji, novoj muzeologiji i znanosti o baštini“, u: *Ivi Maroeviću: baštinici u spomen*, Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, str. 52

⁶ Mensch, P.v. (1995). „Magpies on Mount Helicon?“, u: *ICOFOM Study Series, n° 25*, str. 135

⁷ Navajas Corral, O. (2019). „Ecomuseums in Spain: an analysis of their characteristics and typologies“, u: *Muzeología a kultúrne dedičstvo, Volume 7, No. 1*, str. 8-9

⁸ Davis, P. (2011). *Ecomuseums: a sense of place*, London: New York: Continuum, str. 59

na ICOM-ovoj konferenciji u Grenobleu prvom usvojenom rezolucijom konačno se željelo razriješiti muzejsku „zamrznutost u vremenu“ te se u njoj izričito naglasilo kako „muzeji moraju prihvatiti da se društvo neprestano mijenja“.⁹ Uz to, nastavio se razgovor vođen na prijašnjoj ICOM-ovoj konferenciji 1968. godine o svrsi i misiji muzeja u kontekstu njihove i šire zajednice. Muzeje se pozivalo da obave temeljnu procjenu želja i zahtjeva publike kojoj služe te da razviju metode djelovanja kojima će u budućnosti moći što čvršće etablirati svoju edukacijsku i kulturnu ulogu u službi cijeloga čovječanstva.¹⁰ Ovakva nova, možemo reći još i za muzeje, „radikalna“ retorika „druge muzejske revolucije“ bila je nazvana *novom muzeologijom*.

Van Mensch navodi kako se termin *nova muzeologija* javljao tri puta u muzeološkoj literaturi, svaki put s različitim značenjem: prvi put 1950-ih u SAD-u u pokušaju revitalizacije obrazovne uloge muzeja, drugi put 1970-ih u Francuskoj kada je nova generacija muzeologa htjela redefinirati društvenu ulogu muzeja te naposljetku treći put 1980-ih u Velikoj Britaniji kao reevaluacija obrazovne i društvene uloge muzeja u poslijeratnom razdoblju, odnosno, bolje rečeno, naglasak je bio stavljen na komunikaciju između muzeja i njegove publike.¹¹ U Francuskoj je ovaj termin prihvaćen s najviše entuzijazma. Nov pogled na muzeologiju je oduševio novu generaciju kustosa koji su imali veliku želju promijeniti rigidnu strukturu francuskih muzeja te se *nova muzeologija* rodila kao pokret. Ovaj muzeološki pokret prepoznatljiv je po svojem ustrajavanju na povezanosti muzeja i njegovih lokalnih zajednica te po svojem naglašavanju razvojne i društvene uloge muzeja unutar zajednica kojima pripadaju.¹² U *novoj muzeologiji* svrha muzeja se orijentira prema razvoju zajednice te prema prezentaciji i zaštiti baštine, koju smatra resursom koji bi zajednica trebala razvijati. Glavna karakteristika ovakvog pogleda je da se muzej ne ograničava na zgradu, već on može biti svugdje i bilo gdje na određenom teritoriju.¹³ Naravno, treba naglasiti kako, za razliku od „klasičnih“ revolucija, *nova muzeologija* ne zahtjeva od muzeja da odbace „stara“ učenja i svrhu muzeja utemeljenu na obrazovnom idealizmu i akademskim ciljevima, s obzirom da muzej može biti uspješan isključivo u kontekstu obrazovanja.¹⁴ Ova nova struja

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Mensch, P.v. (1995). „Magpies on Mount Helicon?“, u: *ICOFOM Study Series, n° 25*, str. 135

¹² Babić, D. (2009). „O muzeologiji, novoj muzeologiji i znanosti o baštini“, u: *Ivi Maroeviću: baštinici u spomen*, Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, str. 55

¹³ Mensch, P.v. (1995). „Magpies on Mount Helicon?“, u: *ICOFOM Study Series, n° 25*, str. 136

¹⁴ Davis, P. (2011). *Ecomuseums: a sense of place*, London: New York: Continuum, str. 62

muzeologije iznad samog nezadovoljstva „tradicionalnim“ muzejima, tadašnjom praksom i inertnošću naspram društvenih problema koji ih okružuju poziva na unapređenje i osmišljavanje kvalitetnijeg i boljeg koncepta s jasnom praktičnom primjenom koji bi obogatio muzeologiju te koji bi joj dao potpuno novu ulogu i smisao.¹⁵

Francuska se pokazala naročito plodnim tlom za spoj novih tendencija (promjene i praktičnost) i starih ideala (obrazovanje), koji je ubrzo rezultirao novim tipom muzeja pod nazivom *ekomuzej*. No, uopće prije same ideje o ovakvoj novoj vrsti muzeja postajale su i neke druge koje su nastojale ići suprotno od pravca kanonskog tipa muzeja.

2.2. Preteče ekomuzeja

Iako se ideja o spoju i skladu muzeja i njegove zajednice, tj. njihovoj integraciji i međusobnoj suradnji možda doživljavala kao svojevrsna novost, prije prve pojave ekomuzeja postojali su i neki slični koncepti. Nove i radikalne ideje počele su se pojavljivati prije osnutka samog ekomuzeja te je njihovo nastojanje integriranja muzeja i zajednice stajalo u opreci s „tradicionalnim“ poimanjem uloge i svrhe muzeja. Kroz povijest postojalo je nekoliko takvih primjera, odnosno preteča ekomuzeja, kako direktnih, tako i indirektnih, koji su nastali izvan granica njegove matične države Francuske. To su bili *heimat* muzeji, *hembygdmuseet*, muzeji na otvorenom, muzej pučkog života i muzeji susjedstva – svako od kojih je značajno utjecao na muzeologe uključene u nastanak ekomuzeja.¹⁶ Kako bi bolje shvatili temelj na kojoj su ekomuzeji nastali, trebali bi pogledati i njegove preteče koju su taj temelj i napravile. Dvije muzejske forme koje su najviše utjecale na razvoj ekomuzeja bile su *heimat* muzej i muzej na otvorenom.¹⁷

Heimat muzeji (poznati još kao i regionalni ili zavičajni muzeji) pridonijeli su praksi koja je imala velik utjecaj na stvaranje ekomuzeja te su mnogi muzeji takve vrste, koji su dobro napravljeni i vođeni, veoma nalik upravo ekomuzejima.¹⁸ Izvorno potječu iz Njemačke iz 19. stoljeća i slavili su bogatstvo različitih lokaliteta, značaj industrije tih lokaliteta i nadarenost lokalnih stanovnika. Svoj procvat *heimat* muzeji doživjeli su između dva svjetska rata te su bili

¹⁵ Babić, D. (2009). „Iskustva i (skriveni) vrijednosti eko-muzeja“, u: *Etnološka istraživanja*, (14), str. 233

¹⁶ Davis, P. (2011). *Ecomuseums: a sense of place*, London: New York: Continuum, str. 50-51

¹⁷ Babić, D. (2009). „Iskustva i (skriveni) vrijednosti eko-muzeja“, u: *Etnološka istraživanja*, (14), str. 224

¹⁸ Šola, T. (2003). *Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju*, Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM, str. 107

prava inovacija u muzeološkoj misli, u čijem središtu filozofije je stajala lokalna zajednica i poimanje „dinamične institucije“ spremne na prolaženje kroz promjene zajedno sa svojom lokalnom zajednicom.¹⁹ Njihov cilj bio je stvoriti trajno vezanje za vlastiti kraj (domovinu), promovirati i istaknuti način života specifičan za pojedini lokalitet te ponovno uspostaviti vezu određene zajednice s njenom vlastitom prošlošću i poviješću. *Heimat* muzeji određeni su teritorijem i njegovim identitetom, no političke i administrativne podjele mogu uskratiti autentičnost i vjerodostojnost srži kulture nekog mjesta.²⁰ Time se gubi prilika i potreba za cjelovitu priču identiteta jednoga mjesta te mnogi takvi muzeji, bile to čuvaonice ili izložbene dvorane, postaju samo vrsta sustanarstva znanosti i sabiranja, nastala na temelju povijesnog ili strukovnog dogovora.²¹ Takva podložnost administraciji i državnom autoritetu uvelike je koštala *heimat* muzeje. Naime, *heimat* muzeji pali su pod kontrolu nacističkog režima za vrijeme Trećeg Reicha te su intenzivno korišteni u svrhu širenja njihove propagande praktično mičući nepoželjne dijelove povijesti ili ih objašnjavajući neutemeljeno i sukladno vlastitim potrebama.²² Iako je ovo krajnji primjer podložnosti muzeja državi, dobar je pokazatelj kako su regionalni muzeji nerijetko više slika okolnosti svojeg nastajanja, nego identiteta kojeg bi trebali predstavljati.²³ Usprkos tome, *heimat* muzeji su nam ostavili u nasljedstvo svijest o važnosti i značaju samih muzeja za društvo te njihovu spremnost i mogućnost na dinamičnost i aktivnost.²⁴ Takvo nasljedstvo poslužilo je kao jedan od kamena temeljaca za nastanak ekomuzeja. Još jedna vrsta muzeja koja je izvršila veliki utjecaj na ekomuzeje bila je muzej na otvorenom.

Malo tko je imao veći u utjecaj na razvoj muzeja od Artura Hazeliusa, zahvaljujući kome su muzeji na otvorenom nastali u njegovoj domovini, Švedskoj te su kasnije postali model za razvoj drugih muzeja na otvorenom u ostatku svijetu. Hazelius je bio zabrinut ubrzanom industrijalizacijom Švedskih sela i nestajanjem načina života vezanog za krajeve svoga djetinjstva te je stoga tijekom sedamdesetih godina 19. stoljeća počeo skupljati razne vrste materijalne kulture te informacije o tradicijama, plesovima, glazbi, pučkim pričama.²⁵ Njegov rad i trud na skupljanju

¹⁹ Davis, P. (2011). *Ecomuseums: a sense of place*, London: New York: Continuum, str. 51-52

²⁰ Šola, T. (2003). *Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju*, Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM, str. 107

²¹ Ibid., str. 108

²² Babić, D. (2009). „Iskustva i (skriveni) vrijednosti eko-muzeja“, u: *Etnološka istraživanja*, (14), str. 224

²³ Šola, T. (2003). *Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju*, Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM, str. 108

²⁴ Babić, D. (2009). „Iskustva i (skriveni) vrijednosti eko-muzeja“, u: *Etnološka istraživanja*, (14), str. 224

²⁵ Davis, P. (2011). *Ecomuseums: a sense of place*, London: New York: Continuum, str. 54-55

i sastavljanju švedske seoske baštine prepoznala je i švedska vlada te je 1875. godine dala zemljište za izgradnju novoga muzeja (doduše otvorio se tek 1907. godine) pod nazivom Nordiska Museet, koji je postao središtem za razumijevanje bogate regionalne, kulturne i društvene raznolikosti Švedske s prigodnim motom „Spoznaj sebe“.²⁶ Hazelius je svojim zaslugama na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, u vrijeme značajnih socijalnih i političkih promjena, usmjerio švedsku nacionalnu svijest na neke od učinaka i posljedica industrijalizacije. Godine 1891., Hazelius je otišao korak dalje te je nedaleko zemljišta za Nordiska Museet otvorio Skansen, prvi muzej na otvorenom u svijetu, koji se na prvi pogled razlikuje od tradicionalnog muzeja samo time što nije smješten u zgradu s krovom koji bi zaštitio izložke.²⁷ Muzej Skansen poslužio je kao novi dom za primjere razne vernakularne arhitekture Švedske, zajedno s autentičnim interijerom, okućnicama i uz vjerni prikaz seoske proizvodnje odgovarajućim tehnikama i alatima u radionicama, tradicionalnim festivalima i vodičima obučenima u odgovarajuće kostime.²⁸ Najveći uspjeh Hazeliusa jest taj što je prepoznao da materijalnim, prenosivim elementima švedske seoske kulture, izuzetima iz svojeg prirodnog konteksta te smještenima u grad radi izložbe, nedostaje ozbiljnije pouzdanosti i uvjerljivosti te je stoga odlučio prenijeti cijele kuće (i njihove gospodarske kuće) na jedno mjesto, odnosno Skansen.²⁹

Iako je to jednostavna praksa i pristupačan način da se stvori autentičan ugođaj lišen „sterilnosti“ i „hladnoće“ tradicionalnog muzeja, nije bez svojih problema. Sama kultura, kako materijalna, tako i nematerijalna, skupljena je sa svih strana države i njenih raznolikih klimatskih područja i raznih krajolika, što dovodi do toga da objekti koji su smješteni u novom kontekstu nemaju ono što ih je činilo dosljednim u obliku i materijalu te u neposrednoj blizini jedni s drugima čine više neku šarenog kolaža nego logičku cjelinu.³⁰ Uz to, ovakvom pristupu nedostaje autentičnost lokalne zajednice, s obzirom da ambijent muzeja stvaraju djelatnici, koji glume izgubljeni ljudski kontekst, a ne lokalni žitelji čiji način života zaista odgovara onome što je prikazano u muzeju. Time takav muzej postaje uokvirena slika prošlog načina života, praktički

²⁶ Ibid., str. 54

²⁷ Gob, A. i Drouguet, N. (2007). *Muzeologija: povijest, razvitak, izazovi današnjice*, Zagreb: Izdanja Antibarbarus, str. 54

²⁸ Babić, D. (2009). „Iskustva i (skriveni) vrijednosti eko-muzeja“, u: *Etnološka istraživanja*, (14), str. 224

²⁹ Šola, T. (2003). *Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju*, Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM, str. 108

³⁰ Ibid., str.109

vitrina popunjena raznim muzejskim predmetima.³¹ Usprkos svojim nedostacima, muzej Skansen naglasio je važnost stavljanja muzejskih predmeta u njihov pripadajući i izvorni kontekst te je ta njegova poruka i filozofija poslužila do današnjih dana kao inspiracija kako svim muzejima na otvorenom, tako i tvorcima ekomuzeja.³²

3. Razvoj ekomuzeja

3.1. Prvi ekomuzej

Šezdesete godine 20. stoljeća, ili preciznije rečeno, njihov društveni kontekst, stvorio je preduvjete za nastanak ekomuzeja. U Francuskoj su ideje, kao što smo već naglasili, *nove muzeologije* naišle na izrazito plodno tlo. Iako su se preteče ekomuzeja razvile u drugim državama, tek dolaskom u Francusku kao da su se sve ideje, koje su se nalazile u opreci s tradicionalnom muzeologijom i tada aktualnim poimanjem svrhe muzeja, uspjele amalgamirati u jednu suvislu cjelinu koja je dobila naziv ekomuzej.

Društvene promjene i uvjeti koji su prevladavali u Francuskoj šezdesetih godina 20. stoljeća tijesno se vežu s pojavljivanjem ekomuzeja.³³ Promjene, koje su posljedično izrodile ekomuzej, nisu bile specifične samo za Francusku, već su bile jednake i u ostatku svijeta: intenzivna i ubrzana poslijeratna urbanizacija, zbog koje je došlo do propadanja i zapuštanja ruralnih dijelova države te razna društvena previranja.³⁴ Propadanje ruralnih dijelova, nestajanje njihovih izvornih tradicija, jedinstvene kako materijalne, tako i nematerijalne kulture, tj., jednom riječju, baštine pobudilo je u francuskim muzeolozima nezadovoljstvo te ih je potaknulo na promišljanje i konkretno djelovanje. Uz to, mnogi francuski muzejski profesionalci, uslijed prihvaćanja i slaganja s idejama *nove muzeologije*, dijelili su mišljenje i uvjerenje kako je francuskim muzejima potrebna radikalna promjena. Dvije osobe koje su bile najzaslužnije za promicanje takvih ideja, koje su kasnije ujedno postale i, tako reći, „lice“ ekomuzeja bila su dva francuska muzeologa – Hugues de Varine i Georges Henri Rivière.

³¹ Ibid.

³² Babić, D. (2009). „Iskustva i (skrivena) vrijednosti eko-muzeja“, u: *Etnološka istraživanja*, (14), str. 224

³³ Gob, A. i Drouguet, N. (2007). *Muzeologija: povijest, razvitak, izazovi današnjice*, Zagreb: Izdanja Antibarbarus, str. 51-52

³⁴ Babić, D. (2009). „Iskustva i (skrivena) vrijednosti eko-muzeja“, u: *Etnološka istraživanja*, (14), str. 225

De Varine je bio izuzetno predan demokratizaciji muzeja te je težio promoviranju uloge zajednice u djelovanju muzeja, unutar ekonomskog i političkog okvira, dok je Rivière bio posvećen tradicijama francuske etnografije te je imao veliku želju interpretirati ljudsku povijest, objekte i artefakte povezane s tom povijesti u kontekstu njihovog prirodnog okoliša.³⁵ Osim toga, treba napomenuti, kako je Rivière već tridesetih godina 20. stoljeća inspiriran švedskim muzejom na otvorenom, Skansen, radio na stvaranju Nacionalnog muzeja popularne umjetnosti i tradicije, koji je stvoren kao „muzej sinteze“ u kojem su se obuhvatili i slavili francuski način života, francuska povijest i francuska kultura te je šezdesetih godina sudjelovao u stvaranju sustava očuvanja regionalnih parkova i prirodnih rezervata.³⁶ Sustavom se težilo očuvati kako floru i faunu određenoga područja, tako i tradicionalni način obrade zemlje te ohrabrivao i poticao interakciju između ljudi i okoliša. Iskustvo i ideje na kojima je tijekom svojega života Rivière radio uvelike su pridonijeli teoriji ekomuzeja. De Varine i Rivière su htjeli, izražavanjem svoje dobrodošlice idejama *nove muzeologije*, isprovocirati tadašnje veoma tradicionalne i centralizirane francuske muzeje da dignu pogled dalje od svojih vrata te da krenu u borbu kako za okoliš, tako i za obnovu muzeja kao institucije.³⁷ Iako je takvo razmišljanje pobudilo zamjetnu kritiku tadašnjeg francuskog muzeološkog establišmenta, svoje pristaše je našlo, možda i iznenađujuće, u francuskom političkom miljeu.

Sam termin „ekomuzej“ smislio je Hugues de Varine za francuskog ministra okoliša, Roberta Poujadea, u doba kada su zeleni i ekološki pokreti dobivali na jačini, s obzirom da sam ministar Poujade nije bio ljubitelj riječi „muzej“ koju je smatrao „pljesnivom“ i „staromodnom“.³⁸ Poujade je termin „ekomuzej“ prvi put upotrijebio 3. rujna 1971. godine na internacionalnom sastanku muzeologa u Dijonu te je vjerovao kako će mu upotreba toga naziva pridonijeti poboljšanju javnog mnijenja o njemu i da će mu donijeti važne političke bodove. No, reakcija javnosti i struke bila je drugačija do te mjere da je jedan dijonski list pod nazivom *Les Dépêches* termin „ekomuzej“ prozvao žalosnim i nepotrebnim neologizmom čija je jedina svrha popunjavanje intelektualnog žargona.³⁹ Usprkos tome, de Varine i njegov kolega Rivière nastavili

³⁵ Davis, P. (2011). *Ecomuseums: a sense of place*, London: New York: Continuum, str. 67

³⁶ Ibid., str. 67-68

³⁷ Ibid., str. 67

³⁸ Ibid., str. 65

³⁹ Ibid., str. 66

su s razvojem svojih ideja, proizašlih iz *nove muzeologije*, da muzeji moraju služiti sadašnjim i budućim potrebama svojih zajednica.

Krajem šezdesetih godina i početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća krenuli su prvi eksperimenti u Francuskoj s novim teorijama o djelovanju muzeja koje su bili predložili Rivière i de Varine. Ovi prvi pokušaji, mogli bismo ih nazvati i „prvi prototipi“, ekomuzeja pojavili su se u dvjema varijantama. Prva varijanta, poznata kao „ekomuzej otkrića“, bila je utemeljena na ekološkom principima te se tijesno doticala pokreta prirodnih rezervata u Francuskoj, dok je druga varijanta, poznata kao „muzej zajednice“ ili „muzej razvoja“, bila više orijentirana na potrebe zajednice.⁴⁰ Ovi pokušaji poslužili su de Varineu i Rivièreu za isprobavanje svojih zamisli na djelu, da vide koje zamisli je moguće provesti, koje ne, koje stvari treba doraditi, izmijeniti itd. Sve ovo rezultiralo je otvaranjem prvog ekomuzeja u povijesti Le Creusot-Montceau-Les-Mines u Burgundiji. Kao početak ekomuzeja spominje se 1971. godina, koju potvrđuje i tadašnja direktorica ovoga ekomuzeja Mathilde Bellaigue, dok ne tvrde da je ekomuzej bio gotov i u stvarnoj funkciji tek 1974. godine.⁴¹ Nesuglasice oko točnog datuma otvaranja ekomuzeja čine se manje bitnima, kada je sam koncept ekomuzeja postojao već nekoliko godina u ranim eksperimentima i teorijama Rivièrea i de Varinea, a i sam ekomuzej je bio više kao način djelovanja, a ne strogo definirana i jasno određena institucija.⁴² Bilo kako bilo, značaj prvog službenog ekomuzeja Le Creusot-Montceau-Les-Mines ne smije se podcijeniti.

Le Creusot je bila jedna od najvažnijih regija francuske industrije od kasnog 18. do sredine 20. stoljeća koja je svoj prosperitet postigla na izradi lokomotiva i ratnog oružja, no ubrzo nakon završetka Drugog svjetskog rata njena industrija se urušila te je ova regija Burgundije ostala socijalno i ekonomski opustošena.⁴³ George Henri Rivière je u suradnji s kolegom Marcelom Evrardom predložio da ovo područje postane eksperimentalno mjesto koje će upotrijebiti koncept ekomuzeja za obnovu regije, obnavljanje povezanosti ljudi sa svojom regijom te kreiranje novih forma zarade i prihoda. Ovo područje bilo je značajne veličine: otprilike 500 četvornih kilometara i 150,000 stanovnika, a k tome projektu se još pridodao i obližnji rudarski gradić Montceau-les-

⁴⁰ Ibid., str. 68

⁴¹ Šola, T. (2003). *Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju*, Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM, str. 102-103

⁴² Ibid., str. 103

⁴³ Davis, P. (2011). *Ecomuseums: a sense of place*, London: New York: Continuum, str. 73

Mines te je na taj način prvi službeni ekomuzej ujedno postao i prvi „fragmentirani muzej“, koji se u početku nazivao Muzej čovjeka i industrije.⁴⁴ De Varine ističe mnoge probleme vezane za odabir aktivista, volontera i profesionalaca iz zajednice te pri odabiru materijala i objekata kako bi se napravili postavi. Bilo je neophodno slušati i „maltretirati“ zajednicu kako bi se ostvarila suradnja za financiranje te kako bi se stvorila dovoljna sloboda za izražavanje zajednice, no povrh svega je bilo ključno da lokalna zajednica vidi i prepozna sebe samu u okviru muzeja, da sudjeluje u njegovom razvoju te da preuzme nad njim trajnu kontrolu. Uz to, počeli su se pojavljivati i razni drugi rizici i problemi koji će kasnije biti prisutni kod praktički svakog ekomuzeja: politički rizik, ekonomski rizik, smjena generacija, opasnost od irelevantnosti, opasnost od snage pojedinačnih interesa, opasnost od skupljanja i upravljanja zbirkama, opasnost od statične baštine, opasnost od standardizacije, opasnost od pretjerane organizacije i profesionalizacije.⁴⁵ Le Creusot-Montceau-Les-Mines je u početku uspio odolijevati ovim problemima, no sredinom osamdesetih godina 20. stoljeća doživljava velike poteškoće kada je novo aktivno stanovništvo bilo više fokusirano na ekonomske probleme i zapošljavanje, a ne prepoznavanje i spašavanje urušenog industrijskog nasljeđa.⁴⁶ Usprkos ovoj krizi ekomuzej, kako se danas naziva, urbane zajednice Le Creusot-Montceau postao je velika uspješnica te model za daljnje razvijanje drugih ekomuzeja kako u Francuskoj, tako i u ostatku svijeta. Ekomuzej Le Creusot-Montceau otvoren je i danas te se nastavlja razvijati. Ekomuzej, kako smo rekli, je fragmentiran, tj. podijeljen na različite lokalitete, od kojih su sljedeći najvažniji: za središte muzeja uzima se dvorac obitelji Schneider, koja je bila duboko vezana za lokalnu industriju, Château de la Verrerie smješten u Le Creusotu, koji pruža uvid u zajednicu, lokalitet i industrijsko nasljeđe; La Briqueterie je bivša tvornica keramike kojom upravlja obitelj Vairey-Baudot u Ciry-leNobleu; u Ecuissesu bravareva kuća pruža uvid u važnost lokalnog sistema kanala; u Montceau-les-Minesu postoji škola te ulaz u rudnik, koji je doduše zatvoren od 2002. godine; uz to, ekomuzej još sadrži veliku knjižnicu i arhiv te pruža široke i opsežne obrazovne objekte.⁴⁷

Eksperiment ekomuzeja Le Creusot-Montceau-Les-Mines bio je, sve u svemu, uspješan. Kao sam muzeja imao je u cilju ilustrirati povijest i osobnosti područja, svakodnevni život

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Filipe, M.d.G. i Varine, H.d. (2013). „Kakva je budućnost ekomuzeja?“, u: *Informatica museologica*, 44(1-4), str. 11

⁴⁶ Davis, P. (2011). *Ecomuseums: a sense of place*, London: New York: Continuum, str. 73

⁴⁷ Ekomuzej urbane zajednice Le Creusot-Montceau. <https://www.creusot-montceau.org/ecomusee/>

lokalnog stanovništva kroz stoljeća te njihova umjetnička i industrijska dostignuća, a kao ekomuzej shvatio je potrebe lokalne zajednice koje su se sastojale ponajviše u političkoj i ekonomskoj obnovi samoga područja, ali također i u očuvanju industrijske baštine te stvaranju nove povezanosti lokalne zajednice sa svojom poviješću i svojom regijom.⁴⁸ Iako je bio osnovan po političkoj narudžbi, uskoro je unutar svoje zajednice dobio oblik udruge koja je okupljala sve čimbenike 16 industrijskih i poljoprivrednih općina, a 2012. godine je, usprkos doživljenim unutarnjim i vanjskim krizama, konačno dobio svoj stalni postav i zbirku te je postao znanstvena i kulturna ustanova koja je administrativno potpuno pod nadležnosti Urbane zajednice Le Creusot-Montceau.⁴⁹ Nakon ovog uspjeha ekomuzej se čvrsto etablirao u Francuskoj te zauzeo važno mjesto ne samo u muzejskoj zajednici, već i u ekonomskom razvoju ruralnih sredina. Usprkos ovakvome uspjehu, sam termin „ekomuzej“ još uvijek nije bio dovoljno jasan te je došla potreba za njegovom konkretnom definicijom.

3.2. Definicija ekomuzeja

U ljeto 1998. godine u časopisu *The European Museum Forum Magazine* objavljen je kratak pregled konferencije ekomuzeja održane u Argenti, u Italiji, u kojem se komentiralo kako argument u svrhu dokazivanja što to ekomuzej jest i što nije ne pokazuje znakove da će se u bližoj budućnosti zaustaviti.⁵⁰ Stanje konfuzije među samom strukom i svojevrsnim autoritetnim tijelom za ekomuzeje oko njegove definicije ne ostavlja prevelike nade da će se „laici“, tj. lokalna zajednica koja bi trebala biti temelj ekomuzeja, uspjeti snaći i ispuniti preduvjete za pokretanje i uvjete za održavanje ekomuzeja. Kao što ćemo vidjeti, takvo proizvoljno i osobno shvaćanje ekomuzeja dovelo je i do njegove pogrešne interpretacije i primjene u praksi. Stoga bi bilo korisno pogledati koje se značenje krije iza same riječi „ekomuzej“.

Termin „ekomuzej“, kojeg je smislio Hugues de Varine 1971. godine, kovanica je dviju grčkih riječi: „eko“ dolazi od riječi *oikos*, što znači „kuća“ ili „cjelina“, „muzej“ od riječi *museion*, što znači „zbirka predmeta“. Na prvi pogled, mnogi bi povezali pojam „eko“ s ekologijom, što ne bi bilo u potpunosti krivo, budući da odatle i dolazi, no takvim se razmišljanjem dolazi do ne

⁴⁸ Davis, P. (2011). *Ecomuseums: a sense of place*, London: New York: Continuum, str. 76

⁴⁹ Filipe, M.d.G. i Varine, H.d. (2013). „Kakva je budućnost ekomuzeja?“, u: *Informatica museologica*, 44(1-4), str. 7

⁵⁰ Davis, P. (2011). *Ecomuseums: a sense of place*, London: New York: Continuum, str. 77

sasvim točne interpretacije i biti ekomuzeja. Ovdje se pojam “eko” odnosi prvenstveno na „novu ideju holističke interpretacije baštine“⁵¹. Po njoj, muzej će moći ispuniti vlastito poslanje samo ako će djelovati u okviru svoje društvene i prirodne okoline, a ne odvojen od njih kao svijet za sebe.⁵² Znači, ekomuzej se ne bavi ekologijom u njenom „popularnom“ shvaćanju kao očuvanje i zaštita flore i faune nekog mjesta, već zaštitom i očuvanjem svega što čini neko područje jedinstvenim. Naglasak bi u ekomuzeju trebao biti na očuvanju i prezentiranju svih razina i oblika življenja na određenom prostoru kako bi se prožele muzealna i prava stvarnost.⁵³ Ekomuzej nije nastao u namjeri odgoja za očuvanje okoliša, nego u nastojanju jačanja svijesti kulturnog identiteta neke određene lokalne zajednice te pri tom u sebi spaja prirodu i okolicu, povijest i spomenike, i nastoji uključiti lokalno stanovništvo u usvajanje tih prirodnih i kulturnih stvarnosti.⁵⁴ Budući da je termin „ekomuzej“ nastao u vrijeme, kako smo već bili spomenuli, velikog ekološkog osvješćivanja tijekom šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća te je bio u modi, dok su se stvarali prvi ekološki pokreti, takve okolnosti su pridonijele stvaranju ekomuzeja koji nisu u potpunosti poštovali njegova temeljna i izvorna načela, koja su postavili Rivière i de Varine. Štoviše, sam de Varine je smatrao kako se, kada je riječ o ekomuzeju, zapravo radi o posve nedefiniranom terminu koji implicira toliko raznih stvari, a čak je i postavio pitanje valjanosti samoga izraza „ekomuzej“, budući da on, po njegovom mišljenju, pokriva tek omanji djelić rada *nove muzeologije*, koja također ne trpi pretjerano ograničavajuće definicije.⁵⁵ Uz to, de Varine je 1996. godine izjavio da mu je žao što je osmislio riječ „ekomuzej“, jer je previše ljudi upotrijebilo tu riječ za previše različitih stvari.⁵⁶ S obzirom na takvu mogućnost slobodne interpretacije pomalo nejasnog pojma „ekomuzej“, došlo je do potrebe da ga se ipak, koliko je to, naravno, moguće, stavi u određeni okvir barem na papiru, tj. da se točno i jasno definira što sama riječ „ekomuzej“ podrazumijeva i označava te također podrobno razjasniti karakteristike i temeljna načela koja čine ekomuzej.

⁵¹ Ratković Aydemir, D. L. [et al] (2020). *Priručnik za interpretaciju baštine = Priručnik za interpretaciju dediščine*, Ljubljana: Založba ZRC, str. 34

⁵² Ibid.

⁵³ Đaković, B. (1997). „Žumberačko eko-selo“, u: *Muzeologija*, (34), str. 167

⁵⁴ Stransky, Z.Z. (2003). „Trebamo li eko-muzeologiju?“, u: *Informatica museologica*, 34(1-2), str. 18

⁵⁵ Filipe, M.d.G. i Varine, H.d. (2013). „Kakva je budućnost ekomuzeja?“, u: *Informatica museologica*, 44(1-4), str. 6-7

⁵⁶ Davis, P. (2011). *Ecomuseums: a sense of place*, London: New York: Continuum, str. 78

Rivière je tijekom svojega cjelokupnog eksperimentiranja s ekomuzejom konstantno pokušavao smisliti način na koji bi ga se moglo precizirati i opisati. Stoga su možda i najznačajnije definicije ekomuzeja upravo one koje je formulirao Rivière. Rivière je tijekom godina osmislio tri gradirajuće definicije koje prate i reflektiraju razvoj ekomuzeja, tj. nadopunjavao je i mijenjao prijašnju definiciju kako se mijenjao i sam ekomuzej. Prva definicija potječe iz 1973. godine, druga nadopunjena iz 1976. godine, a konačnu verziju Rivière je predložio 22. siječnja 1980. godine.⁵⁷ Finalna verzija definicije ekomuzeja glasi:

„Eko-muzej je instrument koji zajednički osnivaju, proizvode i koriste lokalna uprava i populacija. Uprava, sa svojim stručnjacima, olakšicama, izvorima kojim ga snabdijeva. Populacija, prema svojim aspiracijama, svojim znanjima, i sposobnostima približavanja. To je zrcalo gdje se populacija promatra, da bi se u njemu prepoznala, gdje traži objašnjenja za teritorij za koji je vezana, koje je povezano s objašnjenjem o populacijama koje su joj prethodile u diskontinuitetu ili kontinuitetu generacija. Zrcalo koje ta populacija pruža posjetiteljima, da bi se bolje razumjela i da bi njena industrija, običaji i identitet zavrijedili poštovanje. Ekspresija čovjeka i prirode. Čovjek je u njoj interpretiran u svojoj prirodnoj sredini. Priroda je interpretirana u svojoj divljini, ali i prikazana kao rezultat koji je stvorilo tradicionalno i industrijsko društvo prilagodivši je sebi. Izražaj vremena kada objašnjenje seže u vrijeme kada se čovjek pojavio, kada se postupno penje kroz prehistorijsko i historijsko vrijeme koje je proživio, i završava u vremenu u kojem živi. Otvarajući se sutrašnjici bez da se nametne kao onaj koji odlučuje, on igra ulogu informacije, informatora i kritičke analize. Interpretacija prostora. Odabranih prostora, onih u kojima se zaustavlja ili kojima se putuje. Laboratorij u mjeri u kojoj doprinosi historijskom i suvremenom proučavanju populacije i njenog okružja i zalaže se za stvaranje formacije specijalista u njihovim domenama koji surađuju s vanjskim istraživačkim organizacijama. Konzervatorski centar u mjeri u kojoj pomaže očuvanju i vrednovanju prirodne i kulturne baštine dotične populacije. Škola u mjeri u kojoj povezuje populaciju s akcijama proučavanja i zaštite, i gdje potiče da ona bolje razumije probleme svoje vlastite budućnosti. Ovaj laboratorij, konzervatorski centar, škola inspirirani su zajedničkim principima. Kultura na koju se pozivaju treba se shvatiti u svom najširem smislu, i oni se uz nju vezuju da bi upoznali dignitet i umjetničku ekspresiju svih slojeva populacije čije manifestacije iz nje proizlaze. Njihova je

⁵⁷ Babić, D. (2009). „Iskustva i (skrivena) vrijednosti eko-muzeja“, u: *Etnološka istraživanja*, (14), str. 228

*različnost bezgranična, postoji toliko različitih elemenata od jednog uzorka do drugog. Oni se ne zatvaraju sami u sebe, oni primaju i daju.*⁵⁸

Iako se na prvi pogled ova definicija može činiti više kao izvadak iz kakvog proznog djela, svejedno nam daje mnoge ključne koncepte za shvaćanje ekomuzeja: lokalni identitet, teritorij, krajolik, osjećaj povijesti i kontinuiteta. Možda su i najvažnije značajke Rivièreove definicije stavljanje osobitog naglaska na populaciju, tj. lokalnu zajednicu i ideja da ekomuzej ima bezgraničnu različnost, tj. on može biti bilo što, što lokalna zajednica i muzeološki profesionalci od njega naprave. Takav potencijal raznolikosti dopušta ekomuzejima da učine od sebe originalne koncepte te da se koriste nepresušnim bogatstvom baštine koje svako mjesto nesumnjivo ima. Također, Rivièreovo shvaćanje ekomuzeja kao „interpretacije prostora“ sugerira da ekomuzej nije ograničen na zgradu, već da je taj muzej sve na određenom području što spada pod njegov teritorij. Što se tiče jedna od najvažnijih komponenata „tradicionalnog“ muzeja – zbirke, Rivière ne spominje ništa više od toga da ekomuzej „pomaže očuvanju i vrednovanju prirodne i kulturne baštine dotične populacije“. Baština ovdje nije detaljnije definirana, no, kao što se može iščitati iz Rivièreove definicije, očito je da se ne misli samo na materijalnu baštinu (koju više naglašavaju kanonski muzeji, budući da je zbirka njihov glavni čimbenik), već se poseban naglasak stavlja upravo na nematerijalnu baštinu. Definicija nematerijalne baštine prema UNESCO *Konvenciji o zaštiti nematerijalne kulturne baštine* iz 2003. godine kaže sljedeće:

„Nematerijalna kulturna baština znači vještine, izvedbe, izričaje, znanja, umijeća, kao i instrumente, predmete, rukotvorine i kulturne prostore koji su povezani s tim, koje zajednice, skupine i u nekim slučajevima, pojedinci prihvaćaju kao dio svoje kulturne baštine. Ovu nematerijalnu kulturnu baštinu, koja se prenosi iz naraštaja u naraštaj, zajednice i skupine stalno iznova stvaraju kao odgovor na svoje okruženje, svoje međusobno djelovanje s prirodom i svojom poviješću koja im pruža osjećaj identiteta i kontinuiteta te tako promiče poštivanje kulturne raznolikosti i ljudske kreativnosti.“⁵⁹

⁵⁸ Citat preuzet iz: Babić, D. (2009). „Iskustva i (skriveni) vrijednosti eko-muzeja“, u: *Etnološka istraživanja*, (14), str. 228-229

⁵⁹ Citat preuzet iz dokumenta *Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine*, dostupnog na: https://www.istra-istria.hr/fileadmin/dokumenti/upravna_tijela/UO_za_tal_nac_zaj/Instrumenti_zastite_ljudskih_prava/I.Multilateralni_odnosi/2.Organizacija_Ujedinjenih_naroda/I-2.11.%20Konvencija%20o%20zastiti%20nematerijalne%20kulturne%20bastine.pdf

Ovakvo shvaćanje nematerijalne baštine uvelike nam pomaže u shvaćanju što ekomuzej pokušava očuvati i što bi trebao značiti za lokalnu zajednicu. Naravno, ekomuzej također promovira materijalnu baštinu, s obzirom da su nematerijalna i materijalna baština često usko povezane. Nematerijalna baština uključuje simbolička i metaforička značenja objekata koji se odnose na materijalnu baštinu, jer svaki predmet ima dvije dimenzije: fizički aspekt (primjerice njegov izgled, oblik, veličina itd.) i značenje koje potječe iz njegove povijesti (to značenje mu pridaje određena lokalna zajednica u kojoj je taj predmet nastao te putem njega spaja vlastitu prošlost s vlastitom sadašnjošću).⁶⁰ Takav spoj nematerijalne i materijalne baštine posebice naglašava Peter Davis, po kojemu ekomuzej u svojoj najekstremnijoj formi obuhvaća apsolutno sve na svojem teritoriju: nematerijalne, tj. neopipljive lokalne vještine, obrasce ponašanja, društvene strukture i tradicije, a uz to i materijalne, tj. opipljive čimbenike kao krajolik, geologiju inherentnu određenom području, biljni i životinjski svijet, građevine i objekte, ljude i njihove domaće životinje.⁶¹ Ovakav spoj nematerijalne i materijalne baštine te svega ostalog što čini neko područje (i njegovo lokalno stanovništvo) posebnim i različitim od drugih možemo obuhvatiti jednim nazivom – kulturni identitet, s obzirom da pojam „baština“ poziva na razmišljanje o različitim mogućnostima promatranja mjesta, koja uključuju i njegovu svojstvenu prirodnu sredinu, a čija vrijednost proizlazi iz lokalne populacije.⁶² Upravo kulturni identitet upućuje na autentičnost i unikatnost neke određene kulture te ističe pripadanje određene osobe ili društvene grupe toj kulturi.⁶³ Rivière u svojoj gore navedenoj definiciji ističe kako bi ekomuzej trebao predstavljati spoj kulturnog identiteta (baštine) i okoliša u kojem se taj kulturni identitet razvio, kako bi trebao potaknuti lokalnu zajednicu da se identitetom i vlastitom posebnosti diči i ponosi, da ga se ne srami pred strancima i posjetiteljima te da ga kroz njegovo održavanje pretvore u sredstvo za daljnji razvitak zajednice i da ga, ono najvažnije, drže podalje od zaborava. Ovakav stav dijeli i Ivo Maroević, po kojemu ekomuzej „s jedne strane znači integraciju zaštite kulturnog nasljeđa u prostoru s muzejskom komunikacijom, bez obzira na muzeološki raspon od sakupljanja i čuvanja do prezentacije, a s druge strane znači muzeološko definiranje ekoloških cjelina u kojima ekologija ne znači samo vodu, zrak i prirodnu okolinu, već preuzima apsolutno antropološki značaj

⁶⁰ Vrbanić, D. (2015). Folklor kao dio kulturnog identiteta Koprivničkog Ivanca. *Podravina*, 14 (27), str. 89

⁶¹ Davis, P. (2011). *Ecomuseums: a sense of place*, London: New York: Continuum, str. 81

⁶² Borelli, N., i Davis, P. (2013). „Kako kultura oblikuje prirodu: promišljanja o eko-muzejskim praksama“, u: *Informatica museologica*, 44(1-4), str. 24

⁶³ Vrbanić, D. (2015). Folklor kao dio kulturnog identiteta Koprivničkog Ivanca. *Podravina*, 14 (27), str. 91

integracije čovjekova djelovanja u prostoru, tradicije i kulturnog razvitka s prirodom i prirodnim resursima, ne bježeći od kritike današnjega stanja i revaloriziranja zaboravljenih vrijednosti.“⁶⁴

Za razliku od Rivièrea, njegov kolega de Varine nije htio dati konkretnu definiciju ekomuzeja. No, iako se de Varine suzdržavao ekomuzej staviti u neki konkretni okvir restriktivne definicije, ipak je naglasio kako „etiketa ekomuzeja nije drugo doli prilika za istraživanje novih ideja, puštanje mašti na volju, poticanje novih načina rada, a čak i za određenu dozu smjelosti“.⁶⁵ Osim toga, iako to još uvijek nije definicija, de Varine je u svojoj retrospektivnoj procjeni ekomuzeja 1988. godine, nakon 20 godina eksperimentiranja, sažeo njegove ciljeve na četiri ključne točke:

- „*Biti objekt i baza podataka za zajednicu.*
- *Služiti kao opservatorij promjene (i pomagati zajednici reagirati na te promjene).*
- *Postati laboratorij – fokalna točka za sastanke, rasprave i nove inicijative.*
- *Biti vitrina – otkrivati zajednicu i njezinu regiju posjetiteljima“.*⁶⁶

Kao što možemo vidjeti iz navedenog, de Varineov pogled na ekomuzeje se uvelike poklapa s Rivièreovom definicijom iz 1980. godine te praktički slični na sažetak te definicije. Sljedeći Rivièreovu definiciju te de Varineove ključne točke, uspoređujući ekomuzej s tradicionalnim ekomuzejom, René Rivard je 1988. godine iznio praktički radnu matematičku formulu za bolje shvaćanje karakteristika i razlika tih dviju vrsta muzeja. Formule glase sljedeće:

„Tradicionalni muzej = zgrada + zbirka + profesionalci + publika.

*Ekomuzej = teritorij + baština + sjećanje + populacija.“*⁶⁷

Ovakav shematski prikaz nam veoma jasno ocrta najvažnije čimbenike koje čine ekomuzej posebnim, tj. različitim od tradicionalnoga muzeja. Glavna crta ekomuzeja je upravo frustracija s nestajanjem baštine, odnosno potreba da se karakter i bogatstvo naslijeđenog identiteta zaštiti od nestajanja, dok tradicionalni muzej smatra da je od nestajanja zaštićeno sve što je spremljeno u

⁶⁴ Maroević, I. (1984). „Od muzeja na otvorenom do eko-muzeja“, u: *Informatica museologica*, 15(1-3), str. 18

⁶⁵ Borelli, N., i Davis, P. (2013). „Kako kultura oblikuje prirodu: promišljanja o eko-muzejskim praksama“, u: *Informatica museologica*, 44(1-4), str. 25

⁶⁶ Davis, P. (2011). *Ecomuseums: a sense of place*, London: New York: Continuum, str. 84

⁶⁷ Formule preuzete iz Davis, P. (2011). *Ecomuseums: a sense of place*, London: New York: Continuum, str. 82

muzej.⁶⁸ Tradicionalni muzej je zgrada, brine se za zbirke koje dokumentiraju profesionalci, za mušterije kao glavne potrošače te ga upravlja specijalizirano osoblje. Ekomuzej, s druge strane, ima cijeli spektar zemljopisnih područja, od jednog sela do cijele regije kulturne baštine, koristi interdisciplinarni pristup, uvažava i zamjećuje lokalne stanovnike i posjetitelje te njime upravljaju predstavnici iz lokalne zajednice. Također, Rivard upućuje na to da ekomuzej tumači interakciju između ljudi i prirodnog okruženja te tvrdi kako uključuje i angažira zajednicu u stvaranju i unaprjeđivanju okruženja putem očuvanja tradicionalnih staništa i ekosistema.⁶⁹ Rivardov model, iako koristan, ne uspijeva uhvatiti i prikazati raznolikost djelovanja ekomuzeja.⁷⁰ Upravo ta raznolikost ekomuzeja ga čini teško definiranim pojmom. De Varine ističe kako je svaki „ekomuzej jedinstven, svaki je inovativan u svojoj regiji, jer ne postoje dvije regije nalik jedna na drugu, dvije identične zajednice, dva slična društveno-ekonomska i kulturna konteksta“⁷¹, tj. baštinsko nasljeđe jednog određenog područja ne nalikuje na baštinsko nasljeđe susjednog područja. Dakle, ne postoji model ekomuzeja, ne postoji ni međunarodni ni nacionalni recept koji bi se mogao kopirati, a niti ne postoji priručnik ekomuzejske djelatnosti, što je nerijetko opsesija stručnih ili međunarodnih organizacija. Ekomuzej, kako naglašava Darko Babić, ne slijedi čvrst obrazac ili rigidnu formu, on se mijenja i prilagođava ovisno o vremenu, prostoru i lokalnoj populaciji u kojoj djeluje i potrebama njenog razvoja, tako da će se definicije uvijek mijenjati i razvijati s njim.⁷² Usprkos tome, u ovome trenutku bi se kao najpraktičnija definicija ekomuzeja mogla uzeti ona Petera Davisa, koji je nakon svojega dugogodišnjega proučavanja ekomuzeja po čitavome svijetu predložio kako je ekomuzej - muzej ili baštinski projekt kojeg pokreće zajednica te koji pomaže u održivom razvoju.⁷³

⁶⁸ Šola, T. (2003). *Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju*, Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM, str. 101

⁶⁹ Davis, P. (2011). *Ecomuseums: a sense of place*, London: New York: Continuum, str. 82

⁷⁰ Davis, P. (2007). „Ecomuseums and sustainability in Italy, Japan and China: concept adaptation through implementation“, u: *Museum revolutions: how museums change and are changed*, London: New York: Routledge, str.199

⁷¹ Filipe, M.d.G. i Varine, H.d. (2013). „Kakva je budućnost ekomuzeja?“, u: *Informatica museologica*, 44(1-4), str. 10

⁷² Babić, D. (2009). „Iskustva i (skriveni) vrijednosti eko-muzeja“, u: *Etnološka istraživanja*, (14), str. 229

⁷³ Davis, P. (2007). „Ecomuseums and sustainability in Italy, Japan and China: concept adaptation through implementation“, u: *Museum revolutions: how museums change and are changed*, London: New York: Routledge, str.199

3.3. Karakteristike ekomuzeja

Što se tiče karakteristika ekomuzeja, jednako kao što je bilo i s definicijom, nije sve tako jednostavno. Iako je definicija ekomuzeja trenutno otprilike razjašnjena, oni se svejedno razlikuju jedan od drugoga po njihovom upravljanju, po sredini u kojoj se nalaze te po vlastitim specifičnim ciljevima i svrhama. Svaki je ekomuzej jedinstven što u dobroj mjeri otežava jasno definiranje njegovih općih načela.⁷⁴ Peter Davis je 1998. godine izradio te poslao anketu svim u to vrijeme funkcionalnim ekomuzejima, točnije, 166 ekomuzeja u 25 država, kako bi odredio čimbenike i definirao karakteristike koje oni dijele.⁷⁵ Iako su se rezultati, odnosno, dobiveni odgovori svakog ekomuzeja, veoma razlikovali te bili širokoga spektra, zbog njihove različitosti i specifičnosti, neka zajednička obilježja su se pojavila, a to su:

- „Usvajanje teritorija koji nije nužno definirano konvencionalnim granicama. Konvencionalne političke granice mogu se ignorirati, a na njihovo mjesto dolaze one kojima upravlja, npr. dijalekt, specifična industrija, religijska ili glazbena tradicija.
- Usvajanje politike „fragmentiranog mjesta“ koji je povezan s in situ interpretacijom i očuvanjem.
- Konvencionalni pogledi na vlasništvo se napuštaju; očuvanje i interpretaciju mjesta obilježava suradnja i razvoj partnerstva.
- Osnaživanje lokalne zajednice; sudjelovanje lokalnog stanovništva u djelatnostima ekomuzeja i u stvaranju njihovog kulturnog identiteta.
- Potencijal za interdisciplinarnu i holističku interpretaciju“.⁷⁶

Nedugo zatim, 2000. godine, prilikom uspostave ekomuzeja u Kini, ambicioznog i velikog projekta u suradnji s norveškim muzeolozima, ustanovljena su *Liuzhi načela* (koja nose ime po pokrajini u kojoj se održao skup), a 2005. godine ova su načela prihvaćena u Guizhouu, u Kini, na Međunarodnom forumu za ekomuzeje, na kojem su prisustvovali renomirani ekomuzeolozi svijeta.⁷⁷

⁷⁴ Borelli, N., i Davis, P. (2013). „Kako kultura oblikuje prirodu: promišljanja o eko-muzejskim praksama“, u: *Informatica museologica*, 44(1-4), str. 29

⁷⁵ Davis, P. (2011). *Ecomuseums: a sense of place*, London: New York: Continuum, str. 91

⁷⁶ Ibid., str. 92, autorov prijevod

⁷⁷ Ratković Aydemir, D. L. [et al] (2020). *Priručnik za interpretaciju baštine = Priručnik za interpretaciju dediščine*, Ljubljana: Založba ZRC, str. 35

Liuzhi načela su sljedeća:

- *„Ljudi su pravi vlasnici svoje kulture.*
- *Oni kulturu imaju pravo tumačiti i vrednovati.*
- *Značenje kulture i njezinih vrijednosti mogu se definirati samo kroz ljudsku percepciju i interpretaciju temeljenu na znanju. Kulturna kompetencija mora se stalno poboljšavati.*
- *Sudjelovanje javnosti je suštinski važno za ekomuzeje. Kultura je sveprisutna, demokratska imovina i njome se mora demokratski upravljati.*
- *Kada postoji sukob između turizma i očuvanja kulture, potonjoj se mora dati prioritet. Izvorna baština ne bi trebala biti rasprodana, ali proizvodnju kvalitetnih suvenira koji se temelje na tradicionalnim obrtima treba poticati.*
- *Dugoročno holističko planiranje od najveće je važnosti. Kratkoročni ekonomski profiti koji dugoročno uništavaju kulturu moraju se izbjegavati.*
- *Zaštita kulturne baštine mora biti integrirana u ukupni pristup okolišu. U tom pogledu iznimno su važne tradicionalne tehnike i materijali.*
- *Posjetitelji imaju moralnu obvezu ponašati se s poštovanjem. Moraju im se dati pravila ponašanja.*
- *Nema univerzalnih pravila za ekomuzeje. Svi su oni različiti u odnosu prema određenoj kulturi i stanju društva koje predstavljaju.*
- *Društveni razvoj je preduvjet za uspostavu ekomuzeja u živim društvima. Blagostanje stanovnika mora biti poboljšano na način da se ne ugroze tradicionalne vrijednosti“.⁷⁸*

Mnogi stručnjaci su se složili kako su kako su ova načela primjenjiva i prikladna za većinu (ako ne i sve) ekomuzeje svijeta te da pružaju odličan temelj za daljnje razvijanje načela i naputaka za ekomuzeje.⁷⁹ Naputci i načela, nastavljaju se razvijati u mnogim državama svijeta na različite načine. Odgovaraju i reagiraju na lokalne ekonomsko, društveno, kulturno i političko okruženje, kako bi se upravljalo cijelim spektrom resursa baštine i okoliša kroz procese koji bi poticali

⁷⁸ Načela preuzeta iz: Ratković Aydemir, D. L. [et al] (2020). *Priručnik za interpretaciju baštine = Priručnik za interpretaciju dediščine*, Ljubljana: Založba ZRC, str. 35-36

⁷⁹ Davis, P. (2007). „Ecomuseums and sustainability in Italy, Japan and China: concept adaptation through implementation“, u: *Museum revolutions: how museums change and are changed*, London: New York: Routledge, str. 207

sudjelovanje zajednice. Iako postoje različiti ekomuzeji, u svima se, kako se čini, često stavlja naglasak na zastupanje i ponosno predstavljanje samog sebe, sudjelovanje zajednice u i njihovo vlasništvo nad resursima baštine i procesima upravljanja, ruralnoj ili urbanoj obnovi, održivom razvoju i odgovornom turizmu. Ovo bi trebali biti temelji na kojima bi se trebao graditi bilo koji ekomuzej.

4. Ekomuzeji u Hrvatskoj

U Hrvatskoj su se ekomuzeji počeli uspostavljati tek prije nekih dvadesetak godina. Prvi muzej takve vrste je bio *Kuća o batani* (danas Ekomuzej Batana), koji je danas najpoznatiji (i najuspješniji) hrvatski ekomuzej, otvoren 2002. godine u Rovinju.⁸⁰ Njegovo uspješno djelovanje i razvijanje dugi su niz godina bili put vodilja te poticali otvaranje drugih ekomuzeja na prostoru Hrvatske. U ovome poglavlju posvetit ćemo se nekim primjerima tih ekomuzeja. Princip njihovog odabira bilo je pretraživanje na Googleovoj tražilici termina „ekomuzej“ i „ekomuzej Hrvatska“. Na temelju rezultata pretraživanja dobili smo šest primjera u Hrvatskoj: Ekomuzej Batana, Ekomuzej Bistra, Ekomuzej Lepoglava, Ekomuzej Mura, Ekomuzej Vlaški puti i Istrian de Dignan – Ekomuzej.⁸¹ Svaki od ekomuzeja ćemo predstaviti, pogledati njihovo poslanje, misiju i ciljeve (koliko nam opširnost i detaljnost njihovih internetskih stranica dozvoljava) te vidjeti kako sva dosad navedena i objašnjena teorija djeluje u praksi.

4.1. Ekomuzej Batana⁸²

Ekomuzej Batana najstariji je hrvatski ekomuzej, koji djeluje od 2002. godine u Rovinju. Ekomuzej je krenuo s radom pod nazivom *Kuća batani* kao pregled povijest rovinjske brodogradnje, s naglaskom na batanu (mali čamac na vesla (3—5 m), ravnih i koso nagnutih bokova, pogodan za ribarenje uz obalu). Danas ekomuzej broji pet sastavnica: *Kuća o batani*, *Spacio Matika*, *Mali škver*, *Regata* (u kojoj se natječe tradicionalno izrađenim brodicama) i *Batanini puti* (razgledavanje batana i stalnog postava muzeja). Kao vodiča kroz postav ekomuzeja

⁸⁰ Vrbanić, D. (2015). Folklor kao dio kulturnog identiteta Koprivničkog Ivanca. *Podravina*, 14 (27), str. 94

⁸¹ Postoji, naravno, mogućnost da ima i mnogih drugih ekomuzeja u Hrvatskoj, no, s obzirom na termine internet pretrage („ekomuzej“ i „ekomuzej Hrvatska“), ne promoviraju se pod tim pojmom. Mi ćemo se u ovome radu držati onih koji se pod tim pojmom promoviraju.

⁸² Sve informacije o ekomuzeju preuzete su s njegove internetske stranice: <http://www.batana.org/hr/naslovna>

preporuča se bilo koji stanovnik Rovinja koji je na neki način sudjeluje s izradom, očuvanjem ili promoviranjem brodica batana.

Kuća o batani je okosnica ekomuzeja, njegovo središte za dokumentaciju i interpretaciju, koje je za javnost otvoreno 2004. godine. Već od samog položaja ekomuzeja, koji se smjestio na dva kata višekatnice građene krajem 17.stoljeća u tipično rovinjskom stilu, točno na obalu poluotočne gradske jezgre, pokazuje njegovu integriranost u svakidašnji život grada i njegovih stanovnika. Ova “batanina kuća” stoljećima je bila mjesto življenja rovinjskih obitelji pomoraca, raznih obrtnika i ribara, a čak se i dan danas viši katovi muzeja dom jedne rovinjske obitelji. Stalni postav, koji oživljava duh vremena, smješten je na stotinjak kvadratnih metara te uključuje tri prostorije u kojima se nalazi galerija te suvenirnicu i ulazni pult. Izložba je multimedijalna: tekstove postava, koji su napisani rovinjskim dijalektom *muòstra*, prate razni vizualni i interaktivni sadržaji (muzejski izlošci i predmeti, arhivski i suvremeni filmovi i fotografije, crteži te projekcije digitalnih slajdova). Muzej se ne srami uporabe suvremene tehnologije (računala i digitalnog fotoaparata), koju koristi u svrhu bilježenja tradicionalne brodograditeljske vještine. Rezultat takvog dokumentiranja je sažeta 15-minutna projekcija digitalnih slajdova koja prikazuje dvomjesečni postupak konstrukcije batane *Oùn rìgno (Kraljevstvo)*. Uporabom interaktivnih muzejskih izložaka, posjetitelji sami biraju količinu informacija koju žele, a također imaju i mogućnost čuti razgovore protagonista izložbe na izvornom rovinjskom dijalektu koji, nažalost, sve više pada u zaborav. Velika većina muzejskih predmeta (više od 90 %) bile su donacije stanovnika Rovinja koji su bili sudionici u čitavom procesu nastanka i postavljanja izložbe. *Spàcio*, na rovinjskom dijalektu označava lokalnu inačicu konobe, tj. vinskog podruma. Na tom mjesto su u svojim kućama žitelji Rovinja skladištili, isprobavali i prodavali vino, a služilo je i kao mjesto blagovanja, raznih proslava, igara i druženja. Jedan takav *spàcio*, građen i izvorno sačuvan u tradicionalnom stilu, 2006. godine ušao je u sastav ekomuzeja. U njemu se može degustirati tradicionalna rovinjska kuhinja. Mali škver je mali trg na kojem se grade batane. Kako bi se aktivno sačuvala tradicija ribarenja i autohtonog života s batanom, Ekomuzej i grad Rovinj od 2004. godine sustavno potiču izgradnju novih brodica, kojih su umijeće i vještina gradnje i popravaka upisani na Listu nematerijalne baštine Republike Hrvatske.

Što se tiče svoga poslanja, Ekomuzej Batana bazira se na načelima znanja, poštivanja baštinske i kulturne neprekidnosti te uključivanja vlastite zajednice u dijalog. Svojim inovacijama, interdisciplinarnom pristupu i korištenjem raznih medija, svojim programima promovira, rekreira,

čuva, interpretira i uvažava kako materijalnu, tako i nematerijalnu pomorsku baštinu te aktivno sudjeluje u osnaživanju kulturnog identiteta i jedinstvenosti grada Rovinja kao mjesta pogodnog za ugodan život lokalnih stanovnika i kao jedinstvene destinacije za sve svoje goste i posjetitelje. Rukovodstvo ekomuzeja dijeli se na dva dijela: na dio užeg menadžmenta i na dio radnih skupina kojima se ostvaruju razni cjelogodišnji programi. Ekomuzej batana je od 2007. godine registriran kao „neprofitna udruga građana Kuća o batani“. Razlog tome je što u to vrijeme nije bilo odgovarajućeg pravnog okvira koji je dopuštao registraciju ekomuzeja u Hrvatskoj. To se, u međuvremenu, promijenilo te od 1. siječnja 2020. godine zakon prepoznaje ekomuzeje kao muzeje.⁸³ Za svoje glavne ciljeve ekomuzej navodi: razvitak novih pristupa za očuvanje nematerijalne kulturne baštine, za njenu obnovu i promociju, s posebnim naglaskom na ekomuzeje koji bi bili lokalni nositelji nematerijalne kulturne baštine te inkorporaciju i razvoj „identiteta mjesta“ u sklopu odgovorne i integrirane turističke ponude, stvaranje i povećanje kapaciteta novih radnih mjesta, koja bi čuvala održivost i neprekidnost aktivnosti.

Po svemu navedenom, možemo vidjeti da Ekomuzej Batana pruža odličan primjer hrvatskim (a i ostalim svjetskim ekomuzejima) načinom na koji inkorporira lokalnu zajednicu, održivi gospodarski razvoj i brigu za svoje okruženje i baštinu u prizmu ekomuzeja. To potvrđuje i činjenica da je ekomuzej upisan u UNESCO-ov *Registar najboljih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine svijeta* na sjednici UNESCO-ova *Međuvladina odbora za nematerijalnu kulturnu baštinu* koja se održala u Adis Abebi, u Etiopiji, od 28. 11. do 2. 12. 2016. godine.

4.2. Ekomuzej Bistra⁸⁴

Ekomuzej Bistra relativno je mlada ideja, rođena 2017. godine u Općini Bistra. Udruga Ekomuzej Bistra zalaže se za trajno očuvanje i promociju civilizacijskih vrijednosti, kulture i identiteta bistranskog kraja. Istraživanje i prezentacija sveukupne baštine temelji se na aktivnoj participaciji lokalnog stanovništva. Krajnji cilj udruge je osnivanje baštinske institucije Ekomuzej Bistra. Iako je još uvijek na razini udruge, Ekomuzej Bistra ide u dobrom smjeru. Veliki je naglasak na očuvanju bistranskih hiža (tradicionalnih kuća bistranskog kraja), kako bi se osvijestila potreba očuvanja tradicijskog graditeljstva te kako bi se taj potencijal iskoristio u kulturno-

⁸³ Zakon o muzejima: <https://zakon.hr/z/302/Zakon-o-muzejima>

⁸⁴ Sve informacije o ekomuzeju preuzete su s njegove internetske stranice: <http://ekomuzej-bistra.hr>

turističke svrhe. Na internetskim stranicama udruge također se može naći interaktivna mapa koja je nastala u sklopu projekta *Mapiranje tradicije Bistre – hiže, staze i puti*. Projekt je pokrenut s ciljem izrade interaktivne karte, koja bi poslužila kao temelj za razvitak i daljnje osmišljavanje suvremenog i novog kulturnog identiteta Bistre i njenog tradicijskog krajobraza. Mapiranjem se označio veliki broj nepokretnih kulturnih dobara. Mnoga od tih dobara već su zaštićena odredbama prostornog plana Općine Bistra, neka su upisana u *Registar nepokretnih kulturnih dobara Republike Hrvatske*, a neka su tek predviđena za upis. Uz to, mapirali su se razni drugi elementi kulturnog pejzaža Bistre (bunari, raspela, stare staze, arheološki lokaliteti i sl.). Na mapi su označene razne tradicijske kuće, crkve, dvorci, pješačke i planinarske staze, a čak i gdje se nalazi koja vrsta drveća. Udruga poziva i na doniranje starih i zaboravljenih predmeta, kojima stanovnicima više ne trebaju, kako bi ih restaurirali i kasnije uvrstili u stalni postav muzeja. Dobar rad udruge prepoznala je Hrvatska vlada i Europska Unija dodijelivši 2020. godine sredstva iz *Europskog fonda za regionalni razvoj za obnovu zgrada stare škole* (u naredne tri godine) koja će po završetku postati dom stalnom postavu muzeja. Nositelj projekta je Općina Bistra, koja će uz udrugu Ekomuzej Bistra sudjelovati u provedbi i realizaciji projekta te ostvarivanju programskih aktivnosti. To se ponajviše odnosi na izradu stalne muzejske postave *Bistra 1209*. Za stalnu muzejsku izložbu potrebno je odabrati i prikupiti predmete, razraditi i napisati popratne objašnjavajuće tekstove, izraditi audio-vizualne sadržaje i ostale komunikacijske aktivnosti. Sve ovo bi se radilo u suradnji i dogovoru s Turističkom zajednicom Zagrebačke županije koja je još jedan od partnera na ovome projektu.

Udruga Ekomuzej Bistra promoviranjem svoje tradicionalne gradnje, prirodnog okoliša i uključivanjem lokalne zajednice nesumnjivo promovira ideale ekomuzeja.

4.3. Ekomuzej Lepoglava⁸⁵

Smješten u gradu Lepoglavi sa svojim je radom počeo kao Udruga Ekomuzej Lepoglava. Ekomuzej je primarno usmjeren na očuvanje tradicijske lepoglavske čipke. Cilj ekomuzeja i njegova svrha su očuvanje, promoviranje, istraživanje i prenošenje na nove generacije sveukupne lokalne kulturne baštine (u njenom materijalnom i nematerijalnom obliku) i prirodne baštine. Također, ekomuzej brine i pomaže ostalim oblicima lepoglavske kulture te kreativnog izražavanja.

⁸⁵ Sve informacije o ekomuzeju preuzete su s njegove internetske stranice: <http://www.ekomuzej-lepoglava.hr>

Od svoga osnivanja udruga neprestano provodi i organizira raznorodne kulturne i edukativne projekte, koji se temelje na socijalnoj uključenosti. Stalni postav ekomuzeja, koji se nalazi u domu kulture, pod nazivom Galeriji lepoglavske čipke obuhvaća stotinjak zaštićenih lepoglavskih čipki, neke inovativne atrakcije kao, npr. šator od čipke. Uz to, dvije instalacije, koje su nastale u suradnji s Turističkom zajednicom Lepoglava pod nazivom *Nova vizija lepoglavske čipke kao UNESCO-ve baštine*, te dio ostale građe smješten je na raznim lokacijama u Lepoglavi (kao, npr. pavlinski samostan, stara ambulanta itd.). Udruga neprestano prikuplja čipku za ekomuzej, a zajedno s tim radi na idejama za nove projekte i izložbe. Ekomuzej Lepoglava stavlja poseban naglasak na obrazovne programe za svoju lokalnu zajednicu i širu publiku. Pomoću programa se diže svjesnost o očuvanju lepoglavske kulturne baštine, u prvom redu, lepoglavske čipke. Ti obrazovni programi nastali su iz programa očuvanja nematerijalne baštine, kojeg je pokrenulo Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, u nastojanju očuvanja tradicije i umijeća izrade čipke te prenošenju toga znanja na nove i mlađe generacije.

4.4. Ekomuzej Mura⁸⁶

Ekomuzej Mura je još uvijek, kako se čini po njihovim internetskim stranicama, u fazi projekta (s obzirom da je zadnji datum objave iz 2013. godine, a drugih izvora o tome ekomuzeju nema), doduše veoma specifičnog. Naime, ekomuzej bi bio smješten na granici Slovenije i Hrvatske, na rijeci Muri. Projekt Ekomuzej Mura raširen je na veliki dio prekograničnog područja rijeke Mure. Projekt uključuje tri općine iz Slovenije (Beltinci, Lendava i Razkrižje) te tri općine iz Hrvatske (Sveti Martin na Muri, Podturen i Grad Mursko Središće). Mursko područje slavi svojim neprocjenjivim bogatstvom kulturne i prirodne baštine. Projekt Ekomuzej Mura nudi veliki spektar bioraznolikosti, raznolikost krajolika i kulture te tradicijskih festivala i manifestacija. Uz to, izniman naglasak se stavlja tradicijska znanja, koja su očuvali gostoljubivi lokalni stanovnici, kao npr. skele (tradicionalno plovilo koje služi za prijevoz preko rijeke, vezanog za užu s jedne i s druge strane obale) i plivajući mlinovi. Projekt ističe svoju tradicijsku arhitekturu, povijesna obilježja te izložbene zbirke, koje pokazuju svakodnevicu lokalnog seoskog stanovništva. Projekt je veoma orijentiran na prirodno bogatstvo koje se nalazi uz rijeku Muru te na turistički potencijal što se u njemu krije, na edukaciju novih nositelja tradicionalnih zanimanja (mlinar, skelar), na

⁸⁶ Sve informacije o ekomuzeju preuzete su s njegove internetske stranice: <http://www.ekomuzejmura.com/>

obnovu i postavljanje objekata kulturne baštine te na naglašavanje kulturnog sinergije slovenske i hrvatske obale rijeke Mure. Budući da internetska stranica ne nudi druge informacije, ništa se više o ovome projektu ne može spomenuti. Bilo kako bilo, ideja o ekomuzeju na granici dviju država sigurno bi privukla mnoge posjetitelje i ponovno postavila pitanje koje su granica bitnije i jače – one političke ili one kulturne?

4.5. Ekomuzej Vlaški puti⁸⁷

Središte Ekomuzeja Vlaški puti nalazi se u Šušnjevicu. Okosnica ekomuzeja je prizemlje stare lokalne škole u kojoj je i sam ekomuzej smješten. Projekt ovog ekomuzeja pokrenula je Općina Kršan, koja je osigurala 221 tisuću kuna, uz financijsku pomoć Europske Unije (Europski strukturni i investicijski fondovi), koja je pokrila 85 % troškova. Ekomuzej spada pod veći zajednički projekt Parka prirode Učka pod nazivom *Učka 360°*. Škola služi kao polazna točka i interpretacijsko središte i medijateka muzeja. Uz to, u sastavu ekomuzeja su i tri pješačke tematske staze pod nazivom *Putevima kontrabanda*, koje prolaze kroz Park prirode Učka. Ove tematske staze usko su povezane s povijesni život lokalne zajednice. *Kontraband* na lokalnom dijalektu znači krijumčarenje koje je bilo podosta rašireno u ovome području u tridesetim godinama 20. stoljeća, budući da je tadašnja talijanska vlast, pod čijom kontrolom su bili Istra i Kvarner, proglasila Kvarnersku provinciju bescarinskom zonom (*zona franca*). Ova bescarinska zona obuhvaćala je Šušnjevicu i njezinu širu okolicu: Opatiju, Rijeku, Lovran, Iku, Ičiće, Matulje i Mošćeničku Dragu. Roba je na ovome području bila puno jeftinija, tako da je švercanje i krijumčarenje postalo jedan od djelatnosti ondašnjeg lokalnog stanovništva. Obilaskom tematskih staza, osim uzbudljive lokalne povijesti, mogu se upoznati i okolna sela te prirodne jedinstvenosti i ljepote.

Ekomuzej „Vlaški puti“ ponosi se svojim pristupom interpretacije baštine koja se temelji na ekomuzeologiji, tj. holističkom pristupu u zajedništvu s lokalnom zajednicom. Ekomuzej i zajednica zajedničkim snagama upravljaju lokalnim povijesnim nasljeđem te vlastitim kulturnim identitetom. Njihova vizija je postati referentna točka i domaćin stručnoj i široj javnosti te promovirati i prezentirati povijesti i kulture mjesta Šušnjevice te njegove bliže okolice kroz ideju kulturnog krajolika. Misija Ekomuzeja „Vlaški puti“ je očuvanje i promidžba lokalne povijesti,

⁸⁷ Sve informacije o ekomuzeju preuzete su s njegove internetske stranice: <http://vlaskiputi.com/hr/>

kulture i tradicije Šušnjevice te okolnih naselja. Veliki naglasak se stavlja na širenje znanja o vlaškom (tzv. istrorumunjskom) jeziku i vlaškoj kulturi. Naime, vlaški (također se naziva i žejanski) jezik se nalazi na *Listi zaštićene nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske*, a k tome je uvršten i u UNESCO-v *Atlas ugroženih jezika svijeta*. U posljednjih četrdesetak godina prekinuo se prirodni prijelaz jezika s roditelja na djecu, tako da se danas najmlađim izvornim govornicima smatra lokalno stanovništvo koje je već u svojim pedesetim godinama. U naseljima Brdu, Jesenoviku, Novoj Vasi i Šušnjevići vlaškim jezikom, po procjeni iz 2019. godine, govori još samo sedamdesetak stanovnika. Svojim naporom i radom ekomuzej želi očuvati i spasiti vlaški jezik od nestajanja.

4.6. Istrian de Dignan – Ekomuzej⁸⁸

Istrian de Dignan – Ekomuzej neprofitna je udruga smještena u Vodnjanu. Ekomuzej je nastao u cilju poboljšanja kvalitete života lokalnog stanovništva i u želji da se očuvaju njene tradicije i kultura. Ekomuzej se temelji na suradnji, radu i solidarnosti članova udruge i lokalnog stanovništva. Prilikom planiranja i izvedbe projekata, vodi se računa o potrebama zajednice i želji da se upotrijebe nedovoljno korišteni resursi. Oživljavanje materijalne i nematerijalne kulturne baštine i ruralne kulture zajednice postiže se kroz etički pristup uz veliki naglasak na društvenoj integraciji osoba s invaliditetom. Čuvanje tradicije, urbana i ruralna obnova te poticanje razvoja lokalnih proizvoda i vještina su primarni cilj ekomuzeja. Uz to, jako je usmjeren je na razvoj turizma i lokalne poljoprivrede. U *Kući Tradicija*, povijesnoj zgradi u jezgri grada, pažljivom obnovom prostora, izložbom muzejskih primjeraka (namještaja i alata koji su se koristili u svakodnevnom životu), koje su skupili članovi udruge i lokalne zajednice, može se učiti o povijesti Vodnjana.

Posjetiteljima se pruža mogućnost višeosjetilnoga iskustva degustacijom lokalnih proizvoda te vođenim obilascima. Kroz ekomuzej moguće je prisustvovati kulturnim manifestacijama, izložbama, praktičnim prezentacijama, radionicama te kroz aktivnom sudjelovanju u seoskom životu lokalne zajednice. Ekomuzej također se vodi brigu o zadnjoj grupi autohtonih magaraca. Magarci im „uzvrćaju“ kroz uslugu sonoterapije, pomažući onima kojima je pomoć potrebna. U sklopu ekomuzeja nalazi se i Didaktična farma (vrt i napuštena lokalna

⁸⁸ Sve informacije o ekomuzeju preuzete su s njegove internet stranice: <http://istrian.org/hr/ecomuseum>

škola) u kojoj se može sudjelovati u poljoprivrednoj djelatnosti, upotrebljavajući tradicijska znanja i moderne tehnike. Na Didaktičnoj farmi se uzgajaju tradicionalno aromatično bilje te raznorodno voće i povrće. *Laboratorij*, gdje se rade lokalni sirevi i ostali mliječni proizvod, ponosi se lokalnim receptima te svojim posjetiteljima nudi razne degustacije i praktične demonstracije. Ekomuzej poslužuje isključivo hranu i piće koje su napravile lokalne obitelji te pomaže svojim posjetiteljima uvidjeti specifičnosti lokalnog područja pomoću održivog i edukativnog turizma. Ovaj ekomuzej lijep je prikaz amalgama lokalne zajednice te autohtonih proizvoda, životinja i prirode. Mješajući te elemente, posjetitelji mogu u potpunosti otkriti lokalno područje kroz nekoliko tematskih ruta.

Pod svoje ciljeve ekomuzej ističe pomaganje i poboljšanje kvalitete života članovima i lokalne zajednice, naročito izvornim stanovnicima i ugroženim skupinama. Želi njegovati, očuvati i razvijati svoju povijesnu ruralnu kulturnu baštinu, osobito poljoprivrednu, kroz promociju proizvoda lokalne zajednice te stvaranje specifičnog kulturnog i jedinstvenog turističkog identiteta Vodnjana, s velikim naglaskom na autohtone proizvode. Radi se na zaštiti autohtone bioraznolikosti, obnavljanju zapuštenih objekata i zemljišta te očuvanju tradicionalnih vještina i zanata. Povrh svega, misija ekomuzeja je uvažiti i vratiti zajednici ponos na vlastiti kulturni identitet te ostvarivanje trajnog održivog razvoja mjesta i njegovog stanovništva.

Ekomuzej također na svojim Internet stranicama ima interaktivnu mapu Vodnjana s raznim kulturnim znamenitostima, pješačkim i biciklističkim stazama, prirodnim ljepotama, no i raznim muralima koji su naslikani po čitavom gradu, čime pokazuje da se ne boji novog, tj. da baština i kultura ne mora nužno biti nešto „starinsko“ i iz prošlosti. *Istrian de Dignan* – Ekomuzej je veoma okrenut svojoj zajednici i s velikim naglaskom na održivi razvoj koji će je, nesumnjivo, učiniti prosperitetnijom i uspješnijom.

5. Zaključak

Ovim se radom nastojao pružiti uvid u povijest i teoriju ekomuzeja s hrvatskim primjerima u praksi. Ekomuzeji se javljaju u pokretu *nove muzeologije* kao odgovor na hermetičke „tradicionalne muzeje“, nezainteresirane za svijet izvan njihova četiri zida. Svojom pojavom ekomuzej je označio potpuno nov početak za dotadašnju ustaljenu muzejsku teoriju i praksu, uvevši fenomen cjelokupne baštine, tj. totalnog okoliša.⁸⁹ Ekomuzej je, za razliku od „tradicionalnog muzeja“, tip muzeja koji ne podnosi rigidne granice i ustaljene forme kako u teoriji, tako i u praksi. Nastao je u doba jačanja ideje o brizi za okoliš te uslijed sve veće urbanizacije i nestanka ruralnih krajeva kako bi očuvao sve ono što je uslijed ubrzanog napretka čovječanstva nestajalo: baština, tradicija i okoliš. Praktički svaki ekomuzej je poseban – poseban po svojoj veličini, namijeni, cilju, misiji, stilu upravljanja, strategiji održivog razvoja, načinu integracije lokalnog stanovništva, brizi za okoliš i dr. Svaki ekomuzej je građen na lokalnoj zajednici, očuvanju baštine (materijalne i nematerijalne, one tvorne ljudskom rukom i one tvorene rukom prirode), brizi za sadašnjost (rješavanje trenutnih problema), pogledu u budućnost (održivi razvoj i prostor za daljnji održivi gospodarski razvitak) i ponosu na svoju unikatnost i posebnost, na svoj identitet. U Hrvatskoj su ekomuzeji također pridonijeli i pridonose, kao što smo vidjeli, očuvanju baštine i kulturnog identiteta svojih lokalnih zajednica. Osim toga, najveći dobitak lokalne zajednice u Hrvatskoj osjeti se u pogledu turizma. Turizam je na putu da postane najznačajnija privredna grana svijeta, a pritom ne treba izgubiti iz vida činjenicu da turizam mladih, onih koje najviše zanima ekoturizam, bilježi više nego dvostruki porast od pet posto godišnje.⁹⁰ To ima veliko značenje za Hrvatsku, s obzirom da se većina državnog proračuna bazira na turizmu. No, želja za iskorištavanjem gospodarskog i ekonomskog potencijala ekomuzeja mogla bi baciti u drugi plan ili potpuno zanemariti njegovu svrhu očuvanja baštine i zbližavanje nje i zajednice. Ekomuzeji nisu osmišljeni zato da stvaraju posebnu ponudu za turiste. Oni su tu prije svega poradi lokalne zajednice i njezina stanovništva da bi očuvali njihov identitet, a ako su zanimljivi i atraktivni, bit će i dobro posjećeni.⁹¹ Ekomuzeji u Hrvatskoj, s obzirom na prirodne ljepote i prirodnu raznolikost zemlje, bogatu kulturu i tradiciju imaju veliku mogućnost uporabe u

⁸⁹ Batina, K. (2005). „Baština Gorskog kotara i njezina primjena: Oblici muzeološke i turističke prezentacije“, u: *Etnološka tribina*, 34-35(27-28), str. 195

⁹⁰ Bernardi, U. (1996). „Eko-turizam u funkciji prihvatljivog razvitka“, u: *Informatica museologica*, 27(3-4), str. 63

⁹¹ Batina, K. (2005). „Baština Gorskog kotara i njezina primjena: Oblici muzeološke i turističke prezentacije“, u: *Etnološka tribina*, 34-35(27-28), str. 195

kako u edukativne, tako i u turističke svrhe. Poglavitito zato što je Hrvatska prostor susreta „granica“ te je veoma pogodno mjesto za osnivanje tog tipa muzeja u kojem se “ prirodna i kulturna baština čuvaju kao sjećanje, a baština posebne lokalne zajednice muzealizira *in situ*.”⁹² I, naravno, bilo bi poželjno da se održi ravnoteža između ta dva načina.

Budući da se i danas nastavlja trend sve veće urbanizacije i globalizacije, gubljenja i zaborava baštine i kulturnog identiteta, ekomuzeji imaju priliku postati (jednako kao u Hrvatskoj, tako i u svijetu) ne samo čuvari, već i promotori baštinskih, kulturnih i ekoloških posebnosti svojih lokalnih zajednica.

⁹² Zgaga, V. (2002). „Nacrt strategije kulturnog razvitka Hrvatske u 21. stoljeću : muzeji“, u: Informatica museologica, 33(1-2), str. 25

Literatura

- Babić, D. (2009). „Iskustva i (skrivena) vrijednosti eko-muzeja“, u: *Etnološka istraživanja*, (14), str. 221-236. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/44191> (Datum pristupa: 09.08.2022.)
- Babić, D. (2009). „O muzeologiji, novoj muzeologiji i znanosti o baštini“, u: *Ivi Maroeviću: baštinici u spomen*, Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, str. 43-60
- Batina, K. (2005). „Baština Gorskog kotara i njezina primjena: Oblici muzeološke i turističke prezentacije“, u: *Etnološka tribina*, 34-35(27-28), str. 185-196. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/27606> (Datum pristupa: 09.08.2022.)
- Bernardi, U. (1996). „Eko-turizam u funkciji prihvatljivog razvitka“, u: *Informatica museologica*, 27(3-4), str. 62-64. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/143195> (Datum pristupa: 06.08.2022.)
- Borelli, N., i Davis, P. (2013). „Kako kultura oblikuje prirodu: promišljanja o eko-muzejskim praksama“, u: *Informatica museologica*, 44(1-4), str. 24-31. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/174233> (Datum pristupa: 05.08.2022.)
- Davis, P. (2007). „Ecomuseums and sustainability in Italy, Japan and China: concept adaptation through implementation“, u: *Museum revolutions: how museums change and are changed*, London: New York: Routledge, str. 198-213
- Davis, P. (2011). *Ecomuseums: a sense of place*, London: New York: Continuum.
- Đaković, B. (1997). „Žumberačko eko-selo“, u: *Muzeologija*, (34), str. 167-172. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/89141> (Datum pristupa: 29.07.2022.)
- Filipe, M.d.G. i Varine, H.d. (2013). „Kakva je budućnost ekomuzeja?“, u: *Informatica museologica*, 44(1-4), str. 6-23. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/174231> (Datum pristupa: 29.07.2022.)
- Gob, A. i Drouguet, N. (2007). *Muzeologija: povijest, razvitak, izazovi današnjice*, Zagreb: Izdanja Antibarbarus
- Maroević, I. (1984). „Od muzeja na otvorenom do eko-muzeja“, u: *Informatica museologica*, 15(1-3), str. 18-19. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/145754> (Datum pristupa: 30.07.2022.)

Mensch, P.v. (1995). „Magpies on Mount Helicon?“, u: *ICOFOM Study Series, n° 25*, str. 133-138. Preuzeto s: <http://icofom.mini.icom.museum/publications-2/icofom-study-series-archive/> (Datum pristupa: 04.08.2022.)

Navajas Corral, O. (2019). „Ecomuseums in Spain: an analysis of their characteristics and typologies“, u: *Muzeológia a kultúrne dedičstvo, Volume 7, No. 1*, str. 7-27. Preuzeto s: https://www.muzeologia.sk/index_htm_files/mkd_1_19_online.pdf (Datum pristupa: 02.08.2022.)

Ratković Aydemir, D. L. [et al] (2020). *Priručnik za interpretaciju baštine = Priročnik za interpretaciju dediščine*, Ljubljana: Založba ZRC

Stransky, Z.Z. (2003). „Trebamo li eko-muzeologiju?“, u: *Informatica museologica, 34(1-2)*, str. 17-20. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/140445> (Datum pristupa: 04.08.2022.)

Šola, T. (2003). *Eseji o muzejima i njihovoj teoriji: prema kibernetičkom muzeju*, Zagreb: Hrvatski nacionalni komitet ICOM

Vrbanić, D. (2015). Folklor kao dio kulturnog identiteta Koprivničkog Ivanca. *Podravina, 14* (27), str. 88-105. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/148963> (Datum pristupa: 06.08. 2022.)

Zgaga, V. (2002). „Nacrt strategije kulturnog razvitka Hrvatske u 21. stoljeću : muzeji“, u: *Informatica museologica, 33(1-2)*, str. 22-26. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/140529> (Datum pristupa: 27.07.2022.)

Korištene internetske stranice:

Ekomuzej Batana. <http://www.batana.org/hr/naslovna> (Datum pristupa: 26.08.2022.)

Ekomuzej Bistra. <http://ekomuzej-bistra.hr> (Datum pristupa: 26.08.2022.)

Ekomuzej Lepoglava. <http://www.ekomuzej-lepoglava.hr> (Datum pristupa: 26.08.2022.)

Ekomuzej Mura. <http://www.ekomuzejmura.com/> (Datum pristupa: 26.08.2022.)

Ekomuzej urbane zajednice Le Creusot-Montceau. <https://www.creusot-montceau.org/ecomusee/> (Datum pristupa: 23.08.2022.)

Ekomuzej Vlaški puti. <http://vlaskiputi.com/hr/> (Datum pristupa: 26.08.2022.)

Istrian de Dignan – Ekomuzej. <http://istrian.org/hr/ecomuseum> (Datum pristupa: 26.08.2022.)

Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine. https://www.istria-istria.hr/fileadmin/dokumenti/upravna_tijela/UO_za_tal_nac_zaj/Instrumenti_zastite_ljudskih_prava/I.Multilateralni_odnosi/2.Organizacija_Ujedinjenih_naroda/I-2.11.%20Konvencija%20o%20zastiti%20nematerijalne%20kulturne%20bastine.pdf (Datum pristupa: 31.08.2022.)

Zakon o muzejima: <https://zakon.hr/z/302/Zakon-o-muzejima> (Datum pristupa: 12.09.2022.)

Ekomuzeji u Hrvatskoj: od teorije do prakse

Sažetak

Od svojega osnutka ekomuzeji su predstavljali novi pogled na svrhu muzeja i svojevrsnu opreku „tradicionalnom“, kanonskom konceptu muzeja. Sa svojim holističkim i inkluzivnim shvaćanjem baštine, težnjom za suradnjom s lokalnom zajednicom i s ciljem održivog razvoja ekomuzeji su postali nezaobilazna tema u svijetu muzeologa i muzeologije. Ubrzo nakon osnutka zanimanje za ekomuzeje je počelo rasti te su se počeli osnivati i izvan granica svoje „matične zemlje“ Francuske. Danas ekomuzeje možemo pronaći u brojnim zemljama, kao što su Italija, Švedska, Kanada, Australija, Japan, Kina, Španjolska itd. U listu zemalja koje su osnovale jedan ili više ekomuzeja ubraja se i Hrvatska. U ovome radu prikazat ćemo povijest i razvitak ekomuzeja, filozofiju koja stoji iza njegovoga osnutka i što ga čini posebnim, odnosno, što ga čini drugačijim od „tradicionalnoga“ muzeja. Također, dio rada posvetit ćemo specifičnim primjerima ekomuzeja u Hrvatskoj te ćemo proanalizirati njihovo poslanje, misiju i ciljeve, kako bi utvrdili odgovaraju li suvremenim definicijama ekomuzeja.

Ključne riječi: ekomuzej, nova muzeologija, baština, kulturni identitet

Ecomuseums in Croatia: from theory to practice

Summary

Since their establishment, ecomuseums have represented a new take on the purpose of the museum and, if we can say so, a kind of opposition to the "traditional", canonical concept of the museum. With their holistic and inclusive understanding of heritage, the aspiration for cooperation with the local community and the goal of sustainable development ecomuseums have become an indispensable item in the world of museologists and museology. Interest in ecomuseums soon began to grow and they began to be established outside the borders of their "home country" France. Today ecomuseums can be found in a number of countries, such as Italy, Sweden, Canada, Australia, Japan, China, Spain, etc. The list of countries that have founded one or more ecomuseums also includes Croatia. In this thesis we will show the history and development of the ecomuseum, the philosophy behind its foundation and what makes it special, that is, what makes it different from the "traditional" museum. Also, we will devote a portion of this thesis to specific examples of ecomuseum in Croatia, and analyze their mission and goals, in order to determine whether they really correspond to the contemporary definitions of the ecomuseum.

Key words: ecomuseum, new museology, heritage, cultural identity